

Nálezky zajímavých a nových druhů v květeně jižní části Čech IX

Records of interesting and new plants in the South Bohemian flora IX

Jihočeská pobočka České botanické společnosti při AV ČR

Allium scorodoprasum L. – česnek ořešec

Druh je rozšířen v Malé Asii a v jižní a střední Evropě, na sever zasahuje až do Dánska a jižního Švédska (HEGI 1925). V ČR je centrum jeho rozšíření v Polabí a v moravských úvalech. Odtud proniká, většinou podél toků, do navazujících oblastí (KRAHULEC 1977). V žádné části státu pravděpodobně není původním druhem, jeho výskyt může souviset s dřívějším pěstováním a používáním jako zeleniny. Roste především v lužních lesích (podsvaz *Ulmion*) a křovinách (svaz *Prunion spinosae*), je udáván i ze společenstev svazu *Carpinion*. Vyskytuje se i na druhotných stanovištích, např. v příkopech a vinicích. Vyhledává vlhké, propustné, humózní a hlinité půdy (DOSTÁL 1989).

V jižních Čechách nebyl dosud zaznamenán.

Popis nové lokality: Českokrumlovské Předšumaví, Zlatá Koruna (7152a): ca 0,1 km jz. od železniční stanice, v kolejišti u překladové plochy, nalezen pouze jeden exemplář vyrůstající z náspu kolejiště zaneseného borkou, 48°51'01,0" N, 14°21'02,8" E, 530 m n. m. (leg. M. Lepší 2002, CB). Druh mohl být zavlečen z Polabí, a to v souvislosti s dopravou suroviny na výrobu pardubického perníku, která se dováží po železnici do blízké pekárny v Srněš.

Martin LEPŠÍ

Polystichum lonchitis (L.) Roth – kapradina hrálovitá

Druh cirkumpolárně rozšířený na severní polokouli, s výraznými oceánickými tendencemi. Poměrně hojně je udáván především z bazických substrátů horských oblastí Evropy a roztroušeně z horských masivů Asie, Severní Ameriky a Grónska (DOSTÁL & REICHSTEIN in KRAMER 1984). V České republice je těžištěm jeho výskytu převážně oreofytikum a vyšší polohy mezofytika. Lokality v nižších polohách mezofytika a termofytika jsou ojedinělé a zpravidla jsou vázány na inverzní polohy zařízých údolí nebo na synantropní stanoviště. Kaprad' hrálovitá roste zpravidla na balvanitých sutích ve společenstvech sv. *Tilio-Acerion* a sv. *Fagion* a místy na skalách nebo na hlubší půdě. Z druhotných biotopů zpravidla osidluje např. zdi nebo lomy (ŠOURKOVÁ in HEJNÝ & SLAVÍK 1988).

V současné době se v jižních Čechách vyskytuje jen na vrchu Opolenec na Čkyňských vápencích, u Chrobol a na severovýchodním úpatí Sovího vrchu na pravém břehu Lipna (cf. CHÁN 1999).

Popis nových lokalit: Českokrumlovské Předšumaví, Lazec u Kájova (7151d): ca 0,25 km j. od osady, na suťovitém svahu při okraji místní komunikace v liskovém křoví, jeden plodný trs, ca 575 m n. m., 48°49'54,4" N, 14°16'6,5" E (not. L. Lippl 2001, herb. L. Ekr 2002).

Sušicko-horažďovické vápence, Žichovice (6747b): asi 2 km vsv. od zámku v obci, stinná vápencová skalka na jz. svahu kopce Kozník pod hrází Panského-Nezamyslického rybníka, výskyt jednoho mladšího, ale již plodného exempláře, ca 480 m n. m. (leg. L. Ekr 2002, herb. L. Ekr).

Alena VYDROVÁ & Libor EKRT

Portulaca grandiflora Hooker – šrucha velkokvětá

Původní areál šruchy velkokvěté se nalézá v Argentině a Brazílii. Do Evropy se rozšířila především jako okrasná rostlina (letnička) a v současnosti se pěstuje v mnoha kultivarech. V několika evropských zemích byl zaznamenán její druhotný výskyt, např. v Maďarsku, Srbsku, Francii, Německu, Polsku, Rakousku a Slovensku (JAGE in Rechinger 1979). V České republice vzácně a pomíjivě zplaňuje v sídlišťích a jejich okolích (SKALICKÝ & SUTORÝ in SLAVÍK & HEJNÝ 1990). Konkrétní údaje o adventivním výskytu jsou známy pouze z Prahy 9 z Horních Počernic (PETŘÍK 2001) a z jižních Čech od Týna nad Vltavou, kde druh našel před rokem 1937 K. Domin (JAGE l. c.).

Popis nové lokality: Budějovická pánev, České Budějovice (7052b): v záhonu okrasných keřů mezi silnicí a chodníkem v Lidické ulici, 48°58'06,9" N, 14°28'30,5" E, 385 m n. m. (leg. M. Lepší 2002, CB). Na lokalitě se vyskytovalo jen několik exemplářů, rostliny byly zavlečeny pravděpodobně se zahradnickým substrátem při výsadbě okrasných keřů.

Martin LEPŠÍ

Rubus salisburgensis Cafilisch – ostružiník drobnolistý

Areál ostružiníku drobnolistého se rozkládá od jižního Bavorska a Solnohradska přes území ČR do jihozápadního Polska (HOLUB in SLAVÍK 1995). Na našem území se vyskytuje častěji pouze ve východní části Čech, mnohem vzácněji roste v západní a severní části Moravy. V ostatních oblastech státu je buď velmi vzácný nebo zcela chybí (např. v severních Čechách) (TRÁVNÍČEK & HAVLÍČEK in KUBÁT et al. 2002). Roste především v jehličnatých kulturách, lesních světlínách a lemech, patří mezi nemofilní ostružiníky (HOLUB l. c.).

V jižních Čechách byl dosud nalezen pouze na jediné lokalitě ve fytochorionu Střední Povltaví, v lese Pařenice ca 2 km sv. Albrechtic nad Vltavou (HAVLÍČEK 1995).

Popis nových lokalit: Českokrumlovské Předšumaví, Kamenný Újezd (7152b): les ca 1,5 km zjz. od kostela, hojně, 48°53'48,2" N, 14°25'48,8" E, 490 m n. m. (leg. M. Lepší 2002 CB, rev. B. Trávníček).

Volyňské Předšumaví, Záluží u Bílska (6850a): les ca 1 km sz. od osady, 49°10'20,5" N, 14°01'39,4" E, 550 m n. m. (leg. V. Žíla 2000, rev. B. Trávníček).

Střední Povltaví, Hosty (6752c): ca 1,7 km j. od středu obce, 49°14'40" N, 14°23'34" E, 442 m n. m. (leg. P. Havlíček 1995).

Českomoravská vrchovina, Elbančice u Bělče (6455c): lesní cesta při j. okraji osady, 49°32'36,9" N, 14°51'31,8" E, 520 m n. m. (leg. V. Žíla 2000, rev. B. Trávníček).

Českomoravská vrchovina, Lukavec (6456a): ca 3,4 km jv. od kostela, v lese při silnici do Vyklatnic, 49°33'09,3" N, 15°02'00,1" E, 630 m n. m. (leg. V. Žíla 2000, rev. B. Trávníček).

Martin LEPŠÍ & Vojtěch ŽÍLA

Rubus silesiacus Weihe – ostružiník slezský

Druh rozšířený ve východní části střední Evropy, v Polsku, České republice a v severní části Dolních Rakous. V Čechách je znám ze severní, severovýchodní a střední části. Výskyt v ČR navazuje na rozšíření druhu v polském Slezsku. Ostružiník slezský vyhledává světlé lesy (často se vyskytuje v kulturních borech), lesní okraje a lemy na silikátových podkladech (HOLUB in SLAVÍK 1995).

V jižní části Čech nebyl tento taxon dosud zaznamenán.

Popis nové lokality: Volyňské Předšumaví, Bušanovice (6849d): okraj lesa ca 0,6 km ssv. od obce, 49°07'19,2" N, 13°56'11,6" E, ca 550 m n. m. (leg. V. Žíla 2000, 2001, rev. B. Trávníček).

Nejbližší izolované jednotlivé lokality jsou na Plzeňsku, Křivoklátsku a v jižním okolí Prahy.

Vojtěch ŽÍLA & Václav CHÁN

Rubus sprengelii Weihe – ostružiník tenkovětvý

Tento již velmi dlouho rozlišovaný druh popsán ve 20. letech 19. století je dnes znám z velkého území severozápadní Evropy (charakteristický atlantsko-subatlantský prvek). Na sever zasahuje do jižního Norska a Švédska, na západ na Britské ostrovy, do Nizozemí a Belgie, na jih do severní Francie, Bavorska a Rakouska, na východ do České republiky a Polska. V České republice je jeho výskyt vázán na nejvýchodnější část Slezska (pravděpodobně jeho výskyt souvisí s hojnějším výskytem na polské straně). Osidluje především kulturní lesy, lesní světliny, okraje, lemy a křoviny (HOLUB in SLAVÍK 1995). V Černém a červeném seznamu cévnatých rostlin České republiky je řazen mezi ohrožené druhy (C3) (PROCHÁZKA 2001).

Jedná se o první nález v jižní části Čech. Nově objevené lokality jsou fytogeograficky významné, protože jsou velmi vzdálené od hojnějšího a zároveň nejbližšího výskytu ve Slezsku a Sasku a patří mezi poslední lokality na jižní hranici celkového areálu druhu (WEBER in WEBER 1995).

Popis nových lokalit: Třeboňská pánev, Domanín (7054a): ca 1,7 km j. od obce, při odbočce ze silnice směr Kojákovice, 460 m n. m. (leg. V. Žíla 2001, rev. B. Trávníček).

Třeboňská pánev, Hrachoviště (7054b): ca 2,4 km s. od obce, v lese při chatové osadě na ssz. břehu rybníka Ruda, 450 m n. m. (leg. P. Lepší 2001, rev. B. Trávníček).

Třeboňská pánev, Branná u Třeboně (7054b): ca 1,4 km j. od osady, v lese mezi rybníkem Ruda a Jamským rybníkem, 450 m n. m. (not. P. Lepší 2001).

Třeboňská pánev, Hrachoviště (7054d): ca 0,8 km z. od osady, při silnici do Kojákovíc v lese u mostu přes potok, 460 m n. m. (leg. V. Žíla 2001, rev. B. Trávníček).

Třeboňská pánev, Kojákovice (7054d): ca 1,8 km sv. od osady, křižovatka lesních cest, 450 m n. m. (leg. P. Lepší 2001, rev. B. Trávníček).

Lokality byly tvořeny buď jednotlivými keři nebo středně velkými porosty (ca do 200 m²). Vzhledem ke koncentrovanému výskytu na výše uvedených lokalitách lze do budoucna očekávat výskyt i jinde na Třeboňsku.

Petr LEPŠÍ & Vojtěch ŽÍLA

Stellaria pallida (Dum.) Crépin – ptačínek bledý

Druh je rozšířen v Evropě, v severní Africe (Alžírsko) a v Malé a Střední Asii. Centrem jeho evropského rozšíření je Středozeší, odkud zasahuje do střední Evropy, na východ proniká na Ukrajinu a Krym. Nejsevernější, ale adventivní lokality jsou známé z jižního Švédska. Adventivně se vzácně vyskytuje i v Jižní a Severní Americe. V ČR je udáván ze středních a východních Čech a z jižní Moravy. Roste na přirozených i antropicky silně ovlivněných místech. Vyhledává biotopy s narušenou popř. nezapojenou vegetací jako jsou váté písky, světlé křoviny, okraje cest, městské a parkové trávníky (DVOŘÁKOVÁ in HEJNÝ & SLAVÍK 1990).

Z jižních Čech nebyl dosud udáván.

Popis nových lokalit: Budějovická pánev, České Budějovice (7052b): v trávníku u památníku J. Žižky v Žižkově ulici, u křižovatky ulic Mánesova a Novohradská, na okraji vlečky a v přilehlém

sečeném trávníku u železničního přejezdu silnice v Lidické ulici přes vlečku, v parku u budovy Státní vědecké knihovny v Lidické ulici, v parku v Dukelské ulici, v trávníku na Senovážném náměstí, v parkovém trávníku Na Sadech, na Mariánském náměstí, v Nerudově ulici, v Klaricově ulici, v areálu AV ČR v ulici Na sádkách, v trávníku před panelovými domy v ulici E. Destimové na sídlišti Šumava, u pískoviště v Otavské ulici na sídlišti Vltava (leg. vel not. M. Lepší 2002, CB). Nalezené lokality jsou bezpochyby druhotného původu. Nejbohatší populace se nalézají v centru města, na satelitních sídlištech se vyskytuje vzhledem k nedostatku vhodných biotopů jen vzácně. Obsazuje především nezapojené prostory mezi vytrvalými druhy (např. *Lolium perenne*, *Poa annua*, *Taraxacum* sect. *Ruderalia*) v pravidelně a často kosených trávnících, které vznikají především „vypálením“ trávníku během horkých letních dnů. Příležitostně roste i na mechanicky narušených místech. Velmi často vytváří velmi husté monodominantní porosty na přechodové zóně mezi jehličnatým opadem pod okrasnými stromy (který je bez vegetace) a trávníkem. Šíření v rámci města pravděpodobně způsobují zahradnické stroje na údržbu trávníku, ale asi i lidé (podrážky bot). Do budoucnosti lze předpokládat jeho další šíření do širšího okolí města. Na rozdíl od *Stellaria media* s. str. se chová jako typický jarní efemer.

Fytoocenologické snímky: Senovážné náměstí, v trávníku, 375 m n. m., plocha 4 m², datum 23. 4. 2002, sklon 0°, E1 95%. E1: *Lolium perenne* 3, *Bellis perennis* 2, *Stellaria pallida* 2, *Trifolium repens* 2, *Taraxacum* sect. *Ruderalia* 1-2, *Plantago lanceolata* 1, *Cerastium holosteoides* +, *Dactylis glomerata* +, *Elytrigia repens* +, *Geranium pusillum* +, *Veronica arvensis* +, *Achillea millefolium* agg. r, *Hieracium pilosella* r, *Potentilla reptans* r, *Veronica polita* r.

V parku u budovy Státní vědecké knihovny v Lidické ulici, v trávníku, 375 m n. m., plocha 1 m², datum 23. 4. 2002, sklon 0°, E1 90%. E1: *Stellaria pallida* 2-3, *Bellis perennis* 1, *Carex hirta* 1, *Festuca rubra* agg. 1, *Lolium perenne* 1, *Poa pratensis* 1, *Potentilla reptans* 1, *Taraxacum* sect. *Ruderalia* 1, *Trifolium repens* 1, *Aphanes arvensis* +, *Lamium purpureum* +, *Poa annua* +, *Plantago lanceolata* +, *Veronica persica* +, *Veronica polita* +, *Veronica sublobata* +, *Arenaria serpyllifolia* agg. r, *Cerastium holosteoides* r, *Elytrigia repens* +, *Geranium pusillum* +, *Glechoma hederacea* +, *Hypericum perforatum* r, *Hypochoeris radicata* r, *Lamium amplexicaule* r, *Veronica arvensis* r, *Viola arvensis* r.

Martin LEPŠÍ

Vicia lathyroides L. – vikev hrachorovitá

Jarní druh výslunných travnatých strání zpravidla s neuzavřenou vegetací a okrajů cest. Pro časnou dobu květu a zejména drobný a nenápadný vzrůst je často přehlížen. Vikev hrachorovitá je rozšířena v Evropě na sever až po jižní Norsko a Švédsko, na východ po Krym a Kavkaz. Dále roste v Malé Asii, Libanonu a severní Africe. Na území ČR je rozšířena místy hojně v termofytiku, roztroušeně v mezofytiku (CHRTKOVÁ in SLAVÍK 1995).

V jižní části Čech byl druh dosud zaznamenán na Blatensku, v Budějovické a Třeboňské pánvi, na Čkyňských vápencích, Písecko-hlubockém hřebenu a ve Středním Povltaví (CHÁN 1999). V poslední době byl zaznamenán v Prachatickém Předšumaví, odkud nebyl dosud udáván.

Popis nové lokality: Prachatické Předšumaví, Bavorovské Svobodné Hory (6850d): svahový trávník na okraji lesa na návrší blíže opuštěného vápencového lomečku ca 0,2 km v. od osady, 49°06'44,3" N, 14°06'19,8" E, ca 500 m n. m., roztroušeně (leg. V. Chán a V. Žíla 2002).

Václav CHÁN & Vojtěch ŽÍLA

Summary

Allium scorodoprasum, *Rubus silesiacus*, *Rubus sprengelii* and *Stellaria pallida*, have been found as new species for the South Bohemia. New localities of rare species of the South Bohemian flora (*Polystichum lonchitis*, *Portulaca grandiflora*, *Rubus salisburgensis*, *Vicia lathyroides*) are reported. The world distribution and the distribution in the Czech Republic are explained for each species. The detailed distribution in the South Bohemia and ecology remarks are presented too.

Literatura

- DOSTÁL J., 1989: Nová květena ČSSR 1,2. – Academia, Praha, 1548 pp.
- DOSTÁL J. & REICHSTEIN T., 1984: Polystichium – In: KRAMER K. U. (ed.), Gustav Hegi, Illustrierte Flora von Mitteleuropa. I/1, pp. 169 - 187, Verlag Paul Parey, Berlin, Hamburg.
- HEGI G., 1925: Illustrierte Flora von Mitteleuropa. II. – J. F. Lehmanns Verlag, München, 405 pp.
- HEJNÝ S. & SLAVÍK B. (eds.), 1988: Květena České socialistické republiky. 1. – Academia, Praha, 557 pp.
- HEJNÝ S. & SLAVÍK B. (eds.), 1990: Květena České republiky. 2. – Academia, Praha, 540 pp.
- HAVLÍČEK P., 1995: Floristické poměry jihovýchodního Písecka. – 201 pp., ms.; [Dipl. pr., depon. in: Knih. kat. bot. Př. fak. UK, Praha].
- CHÁN V. (ed.), 1999: Komentovaný červený seznam květeny jižní části Čech. – Příroda, Praha, 16: 1-284.
- KRAHULEC F., 1977: Poznámky k určování československých česneků (*Allium* L.) v nekvetoucím stavu. – *Zprávy Čes. Bot. Společ.*, Praha, 12: 145-159.
- KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. & ŠTĚPÁNEK J. (eds.), 2002: Klíč ke květeně České republiky. – Academia, Praha, 928 pp.
- PETŘÍK P., 2001: Šruha velkokvětá (*Portulaca grandiflora*) - zplanělá v Praze. – *Zprávy Čes. Bot. Společ.*, Praha, 35 (2000): 169-171.
- PROCHÁZKA F. (ed.), 2001: Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). – Příroda, Praha, 18: 1-166.
- JAGE H., 1979: *Portulaca* L. – In: RECHINGER K. H. (ed.): Gustav Hegi, Illustrierte Flora von Mitteleuropa. III/2, pp. 453-1264, Verlag Paul Parey, Hamburg
- SLAVÍK B. (ed.), 1995: Květena České republiky. 4. – Academia, Praha, 529 pp.
- WEBER H. E., 1995: *Rubus* L. – In: WEBER H. E. (ed.): Gustav Hegi Illustrierte Flora von Mitteleuropa. IV/2A, pp. 284-595, Blackwell Wissenschafts-Verlag, Berlin, Oxford etc.

Došlo: 25.4.2003

<i>Adresy autorů:</i> Bc. Libor EKRT E. Krásnohorské 809 CZ - 549 31 Hronov	Petr LEPŠÍ Zlatá Koruna 113 CZ - 382 02 Zlatá Koruna
Václav CHÁN Dr. J. Fifky 867 CZ - 386 01 Strakonice	RNDr. Alena VYDROVÁ Včelná 297 CZ - 373 82 Boršov nad Vltavou
Ing. Martin LEPŠÍ Jihočeské muzeum Dukelská 1 CZ - 370 51 České Budějovice	RNDr. Vojtěch ŽÍLA Mládežnická 1227 CZ - 386 01 Strakonice